

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 40184
8004 DD ZWOLLE
telefoon: 038-4572401

VERSLAG

Drieëntwintigste vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 5 april 2004

Aanwezig :

Dhr. T. Baas (voorzitter)	Gedeputeerde Provincie Fryslân
Dhr. J.W. Admiraal	Wethouder Gemeente Leeuwarderadeel
Dhr. B.R. Bakker	Wethouder Tytsjerksteradiel
Dhr. A.J. Bousema	Omwonenden Tytsjerksteradiel
Mevr. G. van Delft-Jaasma	Burgemeester Menaldumadeel
LtKol H. Faber	Luchtmachtstaf Hoofd Sectie Geluidhinder
Mevr. H. Hafkamp	Wethouder Leeuwarden
Dhr. T. Miedema	Provincie Fryslân
Maj W.J. van der Mey	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Staf Voorlichting
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)	Defensie DGWT Noord
Kol P.E. Mulder	Commandant Vliegbasis Leeuwarden
Elt K.F. Regnery	Vliegbasis Leeuwarden Staf Voorlichting
Dhr. dr. B.H. Ruessink	VROM-Inspectie Noord
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menaldumadeel
Dhr. G.F.J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel
Maj B. Vianen	Hoofd Luchtverkeersbeveiliging Vliegbasis Leeuwarden
Ca. 7 belangstellenden	

Afwezig:

Dhr. drs. Kl.Vos Milieuplatform Leeuwarden (niet vervangen)

1. Opening:

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

2. Mededelingen:

De secretaris deelt het volgende mede:

- * De vergaderstukken zijn toegezonden met de agenda en het verslag van de vorige vergadering
- * Bericht van verhindering is ontvangen van dhr. Vos van Milieuplatform Leeuwarden.
- * Uitgereikt is een brief van dhr. de Wind uit Menaldum van 25 maart 2004 (*bijgevoegd als nr. LW/04.23/3*). Besloten wordt deze brief aan de orde te stellen bij agendapunt 8.2.1.
- * Voorts is uitgereikt een door Vliegbasis Leeuwarden opgesteld Overzicht betreffende het avondvliegen. (*bijgevoegd als nr. LW/04.23/4*). Besloten wordt dit overzicht aan de orde te stellen bij agendapunt 9.

3. Suggesties voor te bespreken onderwerpen.

Door de leden van de commissie worden geen aanvullende agendapunten voorgesteld.

4. Inventarisatie gesprekspunten publiek.

De voorzitter vraagt wie van de op de publieke tribune aanwezige belangstellenden het woord wensen te voeren. Mevr. Tigchelaar wil een toelichting geven op de als agendapunt 8.2.3 geagendeerde correspondentie. Daarnaast heeft dhr. Wind zich schriftelijk aangemeld. Hij zal het woord voeren bij agendapunt 8.2.2.

5. Verslag vorige vergadering.

Het verslag van de op 10 november 2003 gehouden tweeëntwintigste vergadering van de commissie (toegezonden als nr. LW/03.23/1) wordt goedgekeurd met de volgende wijzigingen:

- * blz 4, ag.pt. 8.1, 19^e regel: “evenveel klachten zijn ingediend als in alle overige maanden samen” moet zijn “meer klachten (205) zijn ingediend dan in heel 2002 (165)”.
- * blz. 5, ag.pt. 8.1, , 52^e regel: “spreiden over de” ,moet zijn “in te zetten op vliegbases van de”.

6. Lijst van aandachts- en actiepunten (nr. LW/03.22/2)

De voorzitter stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde, voor zover deze niet zijn afgedaan c.q. zijn geagendeerd zijn voor deze vergadering.

* **Punt 1: Geluidszone Vliegbasis Leeuwarden:**

Komt aan de orde bij agendapunt 11

* **Punt 2: Evalueren geluidcontour**

Komt aan de orde bij agendapunt 10

* **Punt 8b: Logaritme Ke-formule**

De secretaris deelt mede dat hij de vraag van dhr. Vos heeft beantwoord. Actiepunt afgedaan.

7. Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken.

7.1 Brief CROMD betreffende goedkeuring begroting 2004 (toegezonden als nr. LW/04.23/8).

Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

8. Klachtenbehandeling

8.1 Klachtenoverzicht Staf Voorlichting vliegbasis Leeuwarden.

* **Overzicht oktober 2003** (toegezonden als nr. LW/04.32/6a)

Dhr. Verf wijst op het relatief grote aantal klachten dat op 7 en 8 oktober is ingediend betreffende een zogenoemde FAC-oefening en vraagt hierover uitleg. Dhr. Mulder antwoordt dat de afkorting staat voor Forward Air Control. Het is een oefening waarbij samengewerkt met de Landmacht, waarbij vliegtuigen door militairen op de grond naar gronddoelen worden gedirigeerd. Het grote aantal klachten heeft t geleid tot de conclusie dat de gekozen locatie hiervoor niet geschikt is. Voortaan worden dit soort oefeningen gehouden op militaire terreinen zoals de Marnewaard.

* **Overzicht november 2003** (toegezonden als nr. LW/04.23/6b)

Geen opmerkingen

* **Overzicht december 2003** (toegezonden als nr. LW/04.23/6c)

Dhr. Verf stelt naar aanleiding van het jaaroverzicht vast dat het totaal aantal klachten in 2003 (304) bijna twee maal zo hoog is geweest als in 2002. Hij vindt dit een verontrustende ontwikkeling. Indien deze ontwikkeling zich in 2004 voortzet dienen volgens hem ingrijpende maatregelen overwogen te worden. Dhr. Mulder wijst erop dat er geen sprake is van een trendmatige stijging van het aantal klachten. In 2002 is er sprake geweest van een daling ten opzichte van de voorgaande jaren. Voor het signaleren van een eventuele trend moet gekeken worden naar een langere periode. Dhr. Bousema brengt naar voren dat hij tijdens een recente jaarvergadering van Dorpsbelang Wyns naar voren heeft gebracht dat er opvallend weinig klachten uit de omgeving van Wyns worden ingediend. Daarop is door de leden van Dorpsbelang aangegeven dat men niet heeft geklaagd, omdat dit toch geen effect zou sorteren en derhalve weinig zin zou hebben. Volgens dhr. Bousema is het aantal klachten een slechte indicatie van de ondervonden hinder.

* **Overzicht januari 2004**(toegezonden als nr. LW/04.23/6d)

Dhr. Verf stelt naar aanleiding van de op 13 en 14 januari 2004 ingediende klachten over een schijnaanval op de vliegbasis, dat de Luchtmacht in het verleden heeft aangegeven dat dit soort oefeningen niet meer zou worden gehouden. Dhr. Mulder antwoordt dat dat gold voor vastvleugelige gevechtsvliegtuigen. De oefening van 13 en 14 januari is uitgevoerd met Apache-helicopters en was geheel in overeenstemming met de daarvoor geldende regels. Hij voegt er aan toe dat dit type heli-oefeningen niet gebruikelijk is in de omgeving van de vliegbasis en dat de helikoptereenheden nog nadrukkelijker geïnstrueerd dienen te worden waar deze oefeningen wel en niet uitgevoerd dienen te worden. Dhr. Verf wijst op de vele klachten over sonic boom van 29 januari 2004 en vraagt waarom dit niet als “vermijdbaar” is geregistreerd. Dhr. Mulder bevestigt dat deze klachten vermijdbaar waren. De registratie wordt aangepast. Overigens zijn er wel maatregelen getroffen om herhaling te voorkomen.

* **Overzicht februari 2004** (toegezonden als nr. LW/04.23/6e)

Geen opmerkingen.

- * Overzicht maart 2004 (*wordt geagendeerd voor de volgende vergadering*)
Dhr. Mulder wijst vooruitlopend op het voor de volgende vergadering te agenderen overzicht over de maand maart 2004 (*bijgevoegd als nr. LW/04.24/6a*) op het grote aantal klachten dat is ingediend naar aanleiding van de op 26 maart 2004 spiegel oefening van de demonstratievlieger. Deze oefening is in zuidelijke richting uitgevoerd, hetgeen als vermijdbare hinder aangemerkt dient te worden.

8.2 Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten.

8.2.1 Brief van dhr. de Wind uit Menaldum (toegezonden als nr. LW/04.23/3a) met antwoord van Commandant Vliegbasis Leeuwarden (toegezonden als nr. LW/04.23/3b). Tijdens de vergadering uitgereikte brief van dhr. de Wind van 25 maart 2004 (bijgevoegd als nr. LW/04.23/13)

Dhr. de Wind geeft een toelichting op zijn beide bovengenoemde brieven. Hij wijst erop dat hij in zijn eerste brief (van 28 oktober 2003) heeft aangegeven dat Nederlandse F-16 vliegers van de zijn weggestuurd uit Florida. In het antwoord van Commandant Vliegbasis van 20 november 2003 is aangegeven dat dit onjuist is en dat de F-16 vliegers van Leeuwarden nog vliegen vanaf een basis in Arizona. **Dhr. de Wind** merkt op dat dit niet wegneemt dat men uit Florida is weggestuurd. **Dhr. de Wind** stelt dat in de omgeving van de vliegbasis Leeuwarden een korte periode netjes is gevlogen, waarmee is aangetoond dat dit wel mogelijk is. Maar volgens hem is er doorgaans geen sprake van discipline. Hij stelt in dat verband dat onlangs door 2 gevechtsvliegtuigen loopings zijn uitgevoerd tussen lijnvliegtuigen. **Dhr. Mulder** stelt dat hij niet in detail op de aantijgingen uit de brieven van dhr. de Wind in wil gaan. Hij legt uit dat er geen sprake van is dat Nederlandse vliegers zouden zijn weggestuurd uit Florida, vanwege slecht vlieggedrag. Wel is na een eerdere periode waarin avondvluchten zijn uitgevoerd in Florida geconstateerd dat men daar niet was voorbereid op de overlast die dat met zich mee bracht. Daarop is besloten deze vluchten vanuit een basis in Arizona uit te voeren. Voorts benadrukt **dhr. Mulder** dat bij de uitvoering van oefenvluchten de veiligheid de grootste prioriteit heeft. Er gebeurt niets dat niet binnen de regels is. Het is dan ook uitgesloten dat er met F-16 gevechtsvliegtuigen oefeningen zijn uitgevoerd tussen verkeersvliegtuigen. Wellicht heeft dit vanaf de grond zo geleken; in de praktijk was er een aanzienlijke ruimte tussen de gevechtsvliegtuigen en de verkeersvliegtuigen. **Dhr. Verf** merkt op dat de klachten van de heer de Wind wel symptomatisch zijn voor de toename van de overlast in Menaldum in de laatste jaren. Dit is volgens hem reden te meer reden voor een kritische beschouwing van de geluidszonering. **De voorzitter** wijst erop dat dat bij agendapunt 11 aan de orde komt en stelt voor om de correspondentie verder voor kennisgeving aan te nemen. **Dhr. de Wind** vraagt zich af of de klachten wel serieus genomen worden. **De voorzitter** antwoordt dat dit zeker wel het geval is, maar dat de uitwerking niet altijd afdoende wordt bevonden.

8.2.2 Brief Staf Voorlichting met verslag van gesprek met dhr. en mevr. Van Hulsen uit Stiens (toegezonden als nr. LW/04.23/4)

Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

8.2.3 Correspondentie met mevr. Tigchelaar uit Marssum (toegezonden als nr. LW/04.23/5).

Mevr. Tigchelaar bedankt de vliegbasis voor de beantwoording van haar brieven. Zij aanvaardt de excuses die Commandant Vliegbasis Leeuwarden in zijn brief van 18 november 2003 heeft aangeboden voor de onjuiste afhandeling van haar klacht. **Mevr. Tigchelaar** vraagt aandacht voor het feit dat in de klachtenrapportage de telefonisch ingediende klachten niet altijd correct worden verwoord. Daarnaast vraagt zij of er richtlijnen bestaan voor de maximaal toelaatbare geluidsproductie per configuratie. **Dhr. Mulder** onderschrijft het belang van een correcte omschrijving van de ingediende klachten. Hij zegt toe dat hier voortaan nadrukkelijker aandacht aan besteed zal worden. In antwoord op de gestelde vraag deelt hij mede dat er geen richtlijnen zijn voor de geluidproductie per vlucht. De enige limiet voor de geluidproductie is de op jaarbasis vastgestelde geluidcontour. Wel zijn er limieten voor het toegelaten gewicht per vliegtuig in relatie tot de lengte van de baan. Dit bepaalt of er al dan niet gebruik van een naverbrander gemaakt dient te worden. Voor de F16 is het gebruik van de naverbrander, in tegenstelling tot bepaalde buitenlandse toestellen niet altijd nodig. **Dhr. Ruessink** vraagt of bij gebruik van de korte baan altijd de naverbrander gebruikt dient te worden. **Dhr. Mulder** antwoordt dat dit doorgaans het geval is, aangezien anders wel heel weinig brandstof meegenomen kan worden. Op voorstel van **de voorzitter** wordt besloten de correspondentie verder voor kennisgeving aan te nemen.

8.2.4 Brief Secretaris aan Dorpsbelang Tzumarum/Firdgum (toegezonden nr. LW/04.23/9)
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen

9. Avondvliegoperaties vliegbasis Leeuwarden

- Brief Commandant Vliegbasis Leeuwarden betreffende avondvliegen (*toegezonden als nr. LW/04.23/7*).
- Relatieoverzicht avondvliegen en klachten vliegseizoen 2003-2004 (*uitgereikt en bijgevoegd, nr. LW/04.23/14*)

Dhr. Mulder memoreert dat tijdens de vorige vergadering is gesproken over mogelijke varianten voor de uitvoering van de toegenomen behoefte aan het avondvliegen. Omdat bleek dat er in de commissie geen overeenstemming kon worden bereikt heeft hij het programma op basis van andere criteria ingevuld. Hiervan is schriftelijk mededeling gedaan aan de commissie (*met brief nr. LW/04.23/9*) Inmiddels zijn de ervaringen van het afgelopen seizoen geëvalueerd en samengevat in het uitgereikte overzicht. Daaruit blijkt dat het aantal klachten over de vluchten na 20.00 uur relatief groot is, hetgeen ervoor pleit om zo vroeg mogelijk te beginnen. De mogelijkheden daartoe zijn evenwel beperkt doordat er pas effectief kan worden avondgevlagen anderhalf uur na zonsondergang. Voorts blijkt uit het overzicht dat vrijwel alle klachten zijn gerelateerd aan het vertrekken van de vliegtuigen en nauwelijks aan het terugkomen. **Dhr. Mulder** wijst erop dat bij wijze van proef ook gedurende 2 weken in plaats van 2 avonden met 2 waves is gevlogen op 3 avonden met 1 wave. Dit heeft evenwel niet geleid tot een ander klachtenpatroon, zodat het moeilijk is conclusies te trekken. **Dhr. Mulder** merkt voorts naar aanleiding van de tijdens de vorige vergadering door **dhr. Verf** gedane suggestie op, dat is gebleken dat het voor het aantal klachten weinig uitmaakt of er met veel of weinig vliegtuigen per wave wordt gevlogen. **Dhr. Verf** stelt dat er volgens hem wel meer waves zijn uitgevoerd dan het totaal aantal dat tijdens de vorige vergadering is genoemd. **Dhr. Mulder** bestrijdt dit. Hij wijst erop dat er in totaal niet meer dan de aangekondigde 6 weken met 2 waves is gevlogen + 1 week een basisoefening. **Dhr. Verf** wijst er voorts op dat er niet is gevlogen volgens de intentie die de vorige vergadering is uitgesproken dat de start van de 2^e wave niet na 20.00 uur zou plaatsvinden. Bovendien is volgens hem het gedeelte van de winter met de kortste dagen niet optimaal benut. Hij vraagt waarom er in die periode niet aansluitend 5 weken met 2 waves is gevlogen. **Dhr. Mulder** antwoordt dat het niet mogelijk is gebleken om voor 20.00 te starten vanwege de beperkingen van de night vision apparatuur. Voorts was het noodzakelijk het avondvliegen enige tijd te onderbreken in verband met de beschikbaarheid van vliegtuigen in relatie tot het oefenprogramma. **Dhr. Veldman** vraagt of er gebruik gemaakt is van de tijdens de vorige vergadering genoemde mogelijkheid van het tanken in de lucht om het aantal starts en landingen te beperken. **Dhr. Mulder** antwoordt dat dit vrijwel niet is gedaan vanwege de beperkte beschikbaarheid van de tankvliegtuigen als gevolg van de transporten naar Afghanistan. Hij voegt er aan toe dat de Luchtmacht een 3^e DC10 wil aanschaffen, waardoor er meer tankercapaciteit beschikbaar zal komen. **Dhr. Mulder** verwacht voorts dat er komend seizoen meer mogelijkheden zijn om in het buitenland het avondvliegen te beoefenen, zodat de hinder mogelijk wat minder zal zijn. De opzet van het avondvliegen zal vergelijkbaar zijn met die van het afgelopen seizoen.

10. Resultaten 2^e lijnshandhaving Ministerie van VROM

- Brief VROM-Inspectie van 12 februari 2004 betreffende een op 20 november 2003 gehouden tweedelijns handhaving (*toegezonden als nr. LW/04.23/11*)

Dhr. Faber geeft een korte toelichting op de rapportage van het Ministerie van VROM. De tweede lijns handhaving is een controle van de registratie van de vliegbanen, de berekeningen van het NLR en de gegevens van de verkeerstoren. De conclusie van VROM is dat de registraties en de berekeningen in 2002 correct zijn uitgevoerd. **Dhr. Verf** merkt op dat de rapportage en de handhaving niet kunnen ondervangen dat de Luchtmacht in zekere zin zichzelf controleert. Hij vraagt in dat verband of de gegevens in het Ramzalsysteem handmatig of automatisch worden ingevoerd. **Dhr. Vianen** antwoordt dat dit inderdaad handmatig gebeurt, maar dusdanig routinematig dat kan worden gesproken van een automatisme. **Dhr. Ruessink** brengt naar voren, dat het bij de registratie van allerlei milieugegevens van bedrijven gebruikelijk is dat dit handmatig gebeurt. Bij de handhaving wordt in principe uitgegaan van de goede trouw van organisaties. De gescreende ambtenaar van VROM is erop getraind om te signaleren of het goed gebeurt. **Dhr. Verf** wil het uitgangspunt van de goede trouw best onderschrijven maar stelt dat het voor de beeldvorming toch beter zou zijn als het aantal geregistreerde vliegbewegingen zou worden gecontroleerd door het periodiek waarnemen van het daadwerkelijk uitgevoerde vliegbewegingen. **Dhr. Stormer** doet de suggestie om door een koppeling aan de verbruikte hoeveelheid brandstof een extra controle te krijgen van het daadwerkelijk uitgevoerde aantal vliegtuigen.

11. Optimalisering geluidscontouren

- Brief mevr. Van Delft-Jaasma en dhr. Verf van 22 maart 2004 (*toegezonden als nr. LW/04.23/12*)

Op verzoek van **de voorzitter** geeft **dhr. Verf** een toelichting op het door hem en mevr. Van Delft ingediende voorstel om een werkgroep in te stellen die de mogelijke aanpassing van de geluidszone van de vliegbasis Leeuwarden procesmatig en inhoudelijk volgt en waar mogelijk beïnvloedt. Doel van het voorstel is om bij het zoeken naar een beter passende geluidszone de geluidhinderfactor vroegtijdig in te brengen. In reactie op het voorstel memoreert **dhr. Faber** dat de Luchtmacht in de persoon van zijn voorganger dhr. van Laarhoven positief heeft gereageerd op het initiatief van de commissie om te onderzoeken of een verbetering van de geluidszone tot de mogelijkheden behoort. Hij wijst er evenwel op dat het op dit moment nog niet opportuun is om hier een werkgroep voor in te stellen. In dat kader wijst hij op de nog in ontwikkeling zijnde regelgeving betreffende de externe veiligheid en de nieuwe Europese geluidsnorm, waardoor er nog veel onzekerheid is over het optimale vliegptraan. **Mevr. Van Delft** vraagt wanneer er ten aanzien van de genoemde onderwerpen meer zekerheid kan zijn. **Dhr. Faber** merkt op dat er al wordt gerekend aan een model voor de vaststelling van de externe veiligheid van militaire luchtvaart. Naar verwachting zal dit nog dit jaar gereed kunnen zijn. Ten aanzien van de Europese geluidsnorm merkt hij op dat deze aanvankelijk niet zou gelden voor de militaire luchtvaart, maar dat het nieuwe Kabinet er nu toch naar neigt de norm van toepassing te verklaren. In dat geval zal er eind van het jaar meer duidelijkheid zijn. Daarom stelt hij voor om de instelling van een werkgroep uit te stellen tot volgend jaar.

Dhr. Bakker zou het liefst zien dat op zo kort mogelijke termijn door een werkgroep zou worden begonnen. Hij pleit er dan ook voor om goed in de gaten te houden op welk moment er duidelijkheid ontstaat ten aanzien van de thans nog onzekere factoren, zodat dan direct kan worden aangevangen. **Dhr. Veldman** vraagt of het mogelijk is om, zoals in punt 5 van het voorstel is gesteld, nieuwe geluidcontouren te ontwerpen zonder dat de geluidhinder in de overige dorpen toeneemt (ervan uitgaande dat het aantal vliegbewegingen niet zal afnemen). **Dhr. Adriaal** stelt in reactie daarop, dat voor hem wel degelijk als uitgangspunt dient te gelden dat de hele exercitie niet mag leiden tot een verschuiving van de hinder naar anderen. **Mevr. Hafkamp** sluit zich hierbij aan. Zij voegt daaraan toe dat de gemeente Leeuwarden graag de benodigde deskundigheid aan de werkgroep wil leveren. **Dhr. Stormer** vraagt hoe de informatievoorziening van de werkgroep naar de commissie geregeld zal worden. **Dhr. Baas** antwoordt dat de werkgroep zal worden samengesteld uit leden van de commissie en dat regelmatige terugkoppeling naar de commissie zal plaatsvinden. **Dhr. Ruessink** steunt het ingediende voorstel maar vraagt hoe de commissie formeel in de procedure van de wijziging van de geluidszone staat. **Dhr. Faber** antwoordt dat een eventuele wijziging van de geluidszone een uitvoerige vaststellings-procedure zal dienen te ondergaan, waarbij mogelijk een milieueffectrapportage uitgevoerd zal dienen te worden. In dat verband zullen veel belanghebbenden, waaronder de COVM worden gehoord. **De secretaris** benadrukt dat de rol van de COVM verder gaat dan die van belanghebbende. De Staatssecretaris van Defensie zal niet besluiten tot een wijziging van de geluidszone zonder dat formeel advies is gevraagd aan en gegeven door de COVM.

Dhr. Baas concludeert dat de commissie het voorstel van dhr. Verf en mevr. Van Delft steunt, maar dat het thans nog te vroeg is voor het instellen van een werkgroep. Op voorstel van **mevr. Van Delft** wordt besloten het onderwerp opnieuw te agenderen voor de volgende vergadering, zodat de stand van zaken van de thans nog onzekere nieuwe regelgeving op dat moment kan worden nagegaan.

12. Problematiek woning van dhr. Ypma te Jelsum

- Tekst inbreng van dhr. Ypma in vergadering van 10 november 2003 (*toegezonden als nr. LW/04.23/10a*) met concept-reactie Commandant Vliegbasis (*toegezonden als nr. LW/04.23/10b*) en secretariaatsnotitie (*toegezonden als nr. LW/04.23/10c*).
- Brief van dhr. Ypma aan Gedeputeerde Staten van Fryslân van 24 februari 2004 (*toegezonden als nr. LW/04.23/10d*).

De voorzitter stelt vast dat uit het door de secretaris verstrekte overzicht is gebleken dat de problematiek van de woning van dhr. Ypma al herhaaldelijk in de commissie aan de orde is geweest. Daarbij is al enkele malen vastgesteld dat er na de uitspraak van de Nationale Ombudsman geen rol voor de COVM is in deze kwestie. Hij vraagt of er sprake is van nieuwe feiten of omstandigheden die zouden kunnen leiden tot een andere conclusie. De commissie besluit unaniem dat dit niet het geval is en dat de secretaris dit bericht aan dhr. Ypma.

13. Informatie over gebruik vliegbasis.

Dhr. Mulder geeft een overzicht van het gebruik van de vliegbasis in de afgelopen en komende periode. Op voorstel van **mevr. Hafkamp** wordt besloten dit overzicht op schrift toe te zenden aan de leden van de

commissie. Het betreffende overzicht is gevoegd als bijlage (nr. LW/04/23/15) bij dit verslag

Dhr. Verf vraagt naar aanleiding van het overzicht wat wordt verstaan onder een “spiegel oefening” van het demo-team. **Dhr. Mulder** antwoordt dat bij demonstratievluchten om veiligheidsredenen altijd van het publiek af wordt gevlogen. Afhankelijk van de situatie op een vliegbasis varieert hierbij de richting. Dit betekent dat alle oefeningen in beide richtingen uitgevoerd moeten kunnen worden. Normaliter oefent men boven de vliegbasis Leeuwarden in noordelijke richting. De gespiegelde oefening in zuidelijke richting moet evenwel ook worden uitgevoerd. Dit is op 26 maart gedaan, maar heeft geleid tot dusdanig veel klachten dat is besloten dat dit niet meer op de vliegbasis Leeuwarden zal plaatsvinden.

14. **Rondvraag**

Dhr. van der Mey merkt naar aanleiding van de inbreng van mevr. Tigchelaar op dat Staf Voorlichting de verwoording van de klachten voortaan extra kritisch zal bezien.

Dhr. Stormer vraagt of de behoefte aan een tweede wave bij het avondvliegen alleen het gevolg is van de noodzaak om tussentijds bij te tanken. **Dhr. Mulder** antwoordt dat tijdens de tussenstop zowel brandstof wordt ingeslagen als de vlieger verwisseld. Met het tanken in de lucht is de missieduur te verlengen. Het is evenwel niet mogelijk hierdoor het aantal starts en landingen bij het avondvliegen te halveren aangezien dan niet alle vliegers het noodzakelijke avondvliegprogramma zouden kunnen volgen.

15. **Sluiting**

De voorzitter sluit de vergadering.